

@ / 98 A-55903

ARH

Mitte müügiks.

Autorilt.

Eraldine äratõmme ajakirjast „EESTI ARST“ 1928, nr. 11.

Tartu Riikliku Ülikooli
Ruumatukogu

ARHIIVKOGU

127061

(Ülikooli kohtul. arstitead. instituudist. Juhataja: prof. S. Talvik.

Lapsetapmise juhud Tartu Ülikooli kohtuliku arstiteaduse instituudi lahangumaterjalis.

Dr. A. Ibrus-Määr.

Lapsetapmise all kitsamas mõttes mõistetakse lapse tapmist ema poolt sünnituse vältel või otsekohe peale seda. Vastav § 417 meie uues Kriminaal-seadustikus kõlab järgmiselt:

„Ema, kes süüdlane oma väljaspool abielu sünnitatud lapse tapmises tema sünnitamise ajal, karistatakse: vangimajaga mitte üle 6 aasta. Katse on karistatav.“

Austria N. S. (§ 139) on ette nähtud emale abielust võrsunud lapse tapmise eest — eluaegne sunnitöö, vallalise lapse tapmise eest vangla 10—20 aastani, tema abita jätmise eest vangla 5—10 aastani. Märksa pehmemad on karistused Saksamaal. Sealne N.-S. (§ 217) karistab ema väljaspool seaduslikku abielu sündinud lapse tapmise eest, sünnitamise vältel või otsekohe peale seda, raske vanglaga (Zuchthaus) mitte alla 3 aasta, pehmemadavate asjaolude ilmsiks tulekul, mitte alla 2 aasta.

Prantsuse vana (1810. a.) Code pénale määras emale lapsetapmise eest surmanuhtluse. 1901. a. muudeti vastav: § nii, et nüüd lapsetapmise eest karistatakse emat eluaegse sunnitööga. Vahest aga just need valjud karistumäärad on mõjuvaks põhjuseks, et vanutatud meeste kohus nii sageli vabaks mõistab ema-lapsetapja, silmas pidades süüdpehmemadavaid asjaolusid.

Tartu Ülikooli kohtuliku arstiteaduse inistituudis on lahatud 1. VIII. 1920 — 31. XII. 1927 kokku 143 vastsündinu koolnut, neist 43 juhtu lapsetapmisi, s. o. 30% kõigist vastsündinute koolnute arvust (v. tabel I) ja 4,2% lahanguite üldarvust (üldse lahanguid 1. VIII. 1920—31. XII. 1927 — 1013).

Samal ajal oli 49 juhtu absoluutset eluvõimetust vastsündinuil alla 7. lootekuud või aga väärmoodustiste (*anencephalia* ja t.) tõttu; 16 ajalist vastsündinut olid juba surnuna ilmale tulnud, 5 juhul olid surmapõhjuseks mitmesugused haigustused, eeskätt bronhiaal-katarr ühes bronhopnömoniaga või ilma selleta; 30 juhul on surmapõhjus jäänud väljaselgitamatuks, eeskätt küll kaugeläinud roiskumise tõttu. Arvestatud on vaid vastsündinute kui ka mõnepäevaste laste koolnumaterjaliga. Võrdlemisi paljudel juhtudel (33=23%) on sugu äratähendamata jäänud, osalt vastava märkme sissekandmata jätmise protokollesse, enamikus küll (19 j.) loodetel esimesist kuist, kus sugu määramisel on raskusi ja ta ei oma ka praktilist tähendust.

Tab. I. Vastsündinute (ka enneagste) surmajuhud instituudi lahangumaterjalis:

Aasta	Tapmine				Eluvõime- tus				Surnult sünd. ajal				Surma põhjus. haigused		Surma põh. kindlaks määramata				Kokku				Lapsctapm. %			
	M.	N.	?	Kokku	M.	N.	?	Kokku	M.	N.	?	Kokku	M.	N.	?	Kokku	M.	N.	?	Kokku	M.	N.		?	Kokku	
1920 (VIII—XII)	2	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	4	50%
1921	4	3	—	7	—	1	3	4	—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	9	8	7	5	20	35%		
1922	5	2	4	11 ¹⁾	—	—	6	6	—	1	—	1	1	1	2	2	—	1	3	8	4	11	23	47,8%		
1923	2	5	—	7 ²⁾	1	3	3	7	2	1	1	4	—	—	—	2	1	2	5	7	10	6	23	30,4%		
1924	3	3	—	6	5	1	2	8	2	2	—	4	—	—	—	1	1	—	2	11	7	2	20	30%		
1925	3	3	—	6 ³⁾	3	2	—	5	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	8	5	—	—	13	46,2%	
1926	—	1	2	3	5	6	1	12	1	1	—	2	2	1	3	1	3	2	6	9	12	5	26	11,6%		
1927	1	—	—	1	3	—	2	5	1	2	—	3	—	—	—	1	4	—	5	6	6	2	14	7,1%		
	20	17	6	43	17	13	19	49	8	7	1	16	3	2	5	11	12	7	30	59	51	33	143	30%		

Kuna vastsündinute koolnumaterjal osutub enam-vähem juhuslikuks teatav % neist jääb kindlasti leidmata), näeme, et ka lapsetapmiste absoluutsed arvud kui ka %-suhe kogu vastsündinute koolnumaterjali suhtes aastate vältel kõigub tunduvalt (7,1%—50%). Kuigi materjali vähesuse ja tema juhuslikkuse tõttu ei saa avaldada erilisi kindlaid arvamisid, siiski

1) Nendest 7 täitsa kindlat lapsetapmisjuhtu, 3 oletavat. Viimastest 2 surmapõhjus lämbumine igasuguste väliste vägivalla tunnusteta, 1. *intoxicatio per CO*.

2) 1 juhul oletatav lapse jätmise abitusse olekusse või lämmatamine pehme vahendiga (näit. padi, vaip), mis ei jäta mingisuguseid väliseid vägivallatunnuseid.

3) 1 juhul KCN-mürgistus. Lahangul ei leidunud enam mürgi lapse elundeis. Tapmiskatse kõlbmatu objekti kallal (laps oli iseenesest juba eluvõimetu, sünd. VII lootekuul).

paistab silma erakordselt kõrge lapsetapmiste arv 1922. aastal, siit langeb arv pea poole võrra, püsib 1924. ja 1925. a. ühekõrgusel ja siis alaneb edasi, kooskõlas teiste maade andmetega, taganedes abordi ees. Kuigi viimane toiming ema tervisele palju hädaohtlikum kui normaalne sünnitus, on tema hõlpsamini läbiviidav ja varjatav, kui ajalise elusa lapse kõrvaldamine. Paljude lahangule toodavate vastsündinute päritolu jääb teadmatuks, siiski teada olevaist andmeist (v. tabel II) näeme vallaliste

Tab. II. Emade-lapsetapjate perekonnaseis.

	1920 VIII--XII	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	Kokku
Vallalisi	1	3	6	2	4	4	3	1	24
Abielus	—	—	2	—	—	—	—	—	2
Leski	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Teadmata	1	4	3	5	2	2	—	—	17

emade-lapsetapjate suurt ülekaalu (92,3%). Lapsetapjad on peamiselt 20—30 aasta vanused, suures enamikus taluteenijad. Ühel ainsal juhul on tegemist naisüliõpilasega.

1) Juurdlus alustati ema ülestunnistuse põhjal, ta olla omale väljaspool abielu sündinud lapsele andnud tapmise sihiga KCN. Keemilisel analüüsil ei saadud aga lapse sisikonnast saadud destillaadis KCN olemasolu ei Berliini sinisega ega Liebig'i rodaan-reaktsiooniga mitte kindlaks teha, kuigi esimestes fraktsioonides Schönbeini' eelproov oli ühe tunni järele positiivne. Kuna laps peale mürgi sisseandmist oli elanud veel umb. 30 tundi, siis ei saanud CN-mürgistus — mille kulg väga rutuline — mitte olla surma põhjuseks, vaid selliseks oli lapse eluvõimetus, kuna see oli sündinud juba VII lootekuul. Selle tõttu oli tema küll ka võimetu sisseandnud mürgi imendama (resorbeerima) ja see lahkus kehast vahest minimaalsete jälgedeni oksendamise ja väljaheidete teel.

2) Teine sarnane juht meie materjalis, kus ema toimetas tapmiskatset eluvõimetu lapse kallal (milline oli 33 cm pikk, 656 g raske) kallal, lämmatades teda kätega suu- ja ninaavaust sulgedes. Kohus mõistis mõlemal juhul emad õigeks, kuriteo katsetamise kõlbmatu tõttu objekti kallal.

Et emade-lapsetapjate seas vallalised suures ülekaalus, siis peab oletama ühte tähtsamaid motiive tapmiseks häbi, kartust sattuda seltskonna pilke alla, muret lapsekasvatuse pärast jne. Sellega võiks osaltki seletatavad olla mõned eriti julmid ja metsikud tapmisviisid. Kahtlemata on ka ema sünnituse vältel, kui ta mõnda aega peale sünnitust sarnases seisundis, kus tal affektiivsus kõrgeenenud, kriitikavõime vähenenud (viimane on loomulikult nii kui nii juba harimata naisel väiksem — kaalavam osa lapsetapjaid olid talu- ja majateenijad). Siiski on need emad vastutavad oma kuriteo eest, kaasa arvamata juhud, kus tegemist tõelise vaimuhäigusega. Lapsetapmis-juhtudel püüab ema harilikult ikka jätta sünnitamise ajaks üksi, mille puhul vahest juba tema alateadvuses valmib tung vabaneda sellest soovimata lapsest, milline tung ka hiljem väljendub lapsetapmise aktis.

Väga harva kordab üks ja sama isik lapsetapmist, siiski tuleb sedagi ette. Ka käesoleva materjali hulgas on korduva lapsetapmise juht:

3) N. N. 22 a. v. taluteenija, vallaline, sünnit. terve, ajalise, elusa lapse. Mõne aja möödumisel leiti laps voodist, ema kõrvalt surnuna. Lahangul osutus surmapõhjuseks lämbumine, kuid ilma mingi välise vägivalda tunnusetä. Sama tüdruk sünnitas aasta hiljem jälle ajalise, elusa lapse, keda leiti samuti tema kõrvalt, voodist surnuna. Surmapõhjuseks osutus ka seekord lämbumine. Mõlemal korral seletas ema, et tema olnud sünnitamise järel meelemärkuseta ja ei teadvat, mis lapsega juhtus; arvatavasti olla ta selle „ära maganud“.

Esimene õigeksmõistetav kohtuotsus julgustas kahtlemata kordama hästi õnnestunud manöövrit, milline arvatavasti küll mõlemal juhtudel toimus lapse suu- ja ninaavauste matmise läbi mingi pehme asjaga (padi, vaip?). Lämbumine oli mõlemal juhul pikaldane — kopsuturse (ödeemi) ilmetega.

Kuigi vangla-miljöö on vaevalt hea ja otstarbekohane kurikalduvusega isiku ümberkasvatamiseks, aga seni, kui ei ole leitud paremat nuhtlusvahendit kui vangla, peab see jääma teistele hirmutamiseks ja ühiskonna kaitseks sarnaste isikute eest.

Ainult seltskonna vaadete ümberkasvatamine — suunas, et iga naine, kes on saanud emaks, väärib ühesugust lugupidamist — ei anna siin kahtlemata mitte soovitud tagajärgi, eriti meie maarahva hulgas, kes teatavasti rohkesti on köidatud vanade traditsiooniga. Siin on ikkagi mõjuvam abi nõu niisuguste kuritööde, kui lapsetapmine, tõsisemalt võtmine, eriti meie kohute poolt. Meie hoolekande-seadus võimaldab ju igal vallalisel emal, kes võimetu on ise oma last kasvatama, paigutada seda kasvatusmajja, seega peaks lapsetapmise motiivest leiva mure ära langema.

Tab. III. Lapsetapmise vahendid instituudi lahangumaterjalis.

	1920 VIII-XII	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	Kokku
Kägistamine (silmusega, kätega)	2	2	—	3	3	1	1	—	12
Suhu toppimine, matmine sönniku alla	—	1	1	1	1	—	—	—	4
Uputamine	—	1	1	1	—	1	—	—	4
Tõmpvigastused peal	—	2	2	1	1	1	—	—	7
Mürgistus	—	—	2	—	—	1	—	—	3
Šokk (kaela, munandi pigistam.)	—	—	1	—	1	—	—	—	2
Pistehaav (südamesse)	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Lapse abitusse olekusse jätmine, „aramagamine“	—	1	4	1	—	2	1	1	10
Kokku	2	7	11	7	6	6	3	1	43

Peatudes lapsetapmise viisidel (vt. tab. III) näeme, et domineeriv on lapse lämmatamine ühel või teisel teel, alates kägistamisega käe resp. silmuse abil ja lõpetades suu- ja ninaavause sulgemisega, kas käte või mõne pehme vahendiga, nii kui padi, vaip jne. (Jaapanis tarvitatakse selleks õhukest siidpaberit, mida niisutatult kleebitakse nina- ja suuavausile). Lämmatamiste hulka — avaramas mõttes — kuulub ka lapse uputamine, kas vette või klosetiroojasse. Kokku seega lapsetapmisi lämmatamise teel 20

(47%). Teisel kohal seisab lapsetapmine peavigastamise teel mingi tõmbi vahendiga — 7 juhtu (=16%). Edasi mürgistamine (3 j.), kaela ja munandikoti pigistamine, millega saavutati surm šoki tagajärjel (2 j.).

4) Viimasel juhul ei olnud võimalik tõestada nimme toimingut: kuna laps tuli ilmale tuharaseisundis, siis võis munandikoti pigistamine — surmava tagajärjega — toimuda ka juhuslikult, „omaabi“ toimingul, mille puhul haarati kinni eelolevast munandikotist, viimasel lei selged küünejäljed ja munandikude oli laias ulatuses verdunud. Ema kohta lõpetati juurdlus.

Enamikul emadest on teada, et välised vägivalda tunnused lapse koolnul on kindlamaid tunnistusi toimetatud lapsetapmisest. Sellep. püütakse toimida suunas — võimalikult vähem jälgi. Ja nii on kujunenud eriline „passiivne“ lapsetapmise viis — „abitusse olekusse jätmine“, milline on rafineeritumaid sellel alal. Neil juhtudel süüdimõistmise korralgi on märksa pehmem karistusmäär, sageli küllalt aga jääb kuritegu karistamata — tõendavate faktide puudumisel. Siin ongi lugu tõepoolest nii, et enamasti ei ole võimalik kindlaks teha, kas on „abitusse olekusse jätmine“ olnud tahteline või oli ema tõesti võimetu lapsele abi andma, eriti juhtudel, kus sünnitamine toimus ilma välise abita.

Käesoleva materjali koostamisel on arvestatud ainult juhtudega, kus aktide ja muude tunnistuste varal on kindlaks tehtud tahteline lapse abitusse olekusse jätmine (10 juhtu). Selle alaliigina tuleb ette n. n. lapse „äramagamine“. Need on juhud, kus laps leitakse teatava aja järel, näit. hommikul peale sünnitamist ema juures voodis surnuna. Neil juhtudel, samuti kui lapse „abitusse olekusse jätmisel“ leitakse lahangul tavaliselt üldised lämbumistunnused, ilma igasuguste väliste vägivalda märkideta, niikui kriimustused, verdumised jne. Haruldase lapsetapmise viisina märgiks in pistet südamesse (1 juht):

5) Taluteenija A. H. sünnit. ajalise terve lapse. Otsekohe peale sünnitamist käristas katki nabavarre ja pigistas käega lapse kaela. Nähes, et see toiming last ei surmanud, pistis viimasele teritatud traaditükiga südamesse. Varjas koolnut mõne päeva, hiljem heitis selle rappa.

Lõpuks veel paar eriliselt julmi lapsetapmise juhtu:

6) Taluteenija A. A. sünnitas ajalise lapse, ilma välise abita. Lapse sündides toppinud talle nii kaua mulda ja prahti suhu, kuni viimane lämbunud.

7) Teine juht: Taluteenija J. O. sünnit. ajalise elusa lapse. Mõne tunni möödumisel mattis elusa lapse sealauta, sõnniku alla. Lahangul leidis lapse hingamisteedes rohkesti taime kiude ja muid jätiseid.

Tuleb ette ka seesuguseid lapsetapmise juhte, kus kuritegu toimub mitte otsekohe ema enese, vaid kõrvalise isiku poolt, ema kaasteadmisel:

8) Taluteenija M. K. oli intiimvahekorras oma peremehega, mille tulemusena sündis laps. Sünnituse juures olid sama peremees ja tema naine. Hiljem oli laps kadunud. Kuulduste põhjal leiti otsimisel lapse koolnu, maetuna keldripõranda alla. Lahangul selgus, et laps oli kägistatud riide-riibast valmistatud silmusega. Kõik kolm salgasid kohtus oma tegu. Kohus mõistis mehe, kes teotses tapjana, 8 aastaks sunnitööle, lapseema, kui kaasteadjat ja asjaosalist, 3 aastaks vanglasse, kuna perenaine mõisteti õigeks.

9) Taluteenija L. L. olles rase viimast kuud, läinud kellegi mehe seltsis veskisse, kus toimetati suguline akt. Hommikul sündis elus laps, keda juuresolev mees R. kätega ära kägistanud, millise toimingu jäljed leiti lapse kaelal.

Sageli küllalt on raske anda otsust lapsetapmise kohta. Lahangul tuleb kõigepealt kindlaks teha, kas laps on sündinud elusana ja jaataval korral, kui kaua ligikaudu tema elanud peale sündi. Sageli on aga lapsekoolnu tugevasti roiskunud, sattudes lahangualuale päevade, isegi nädalate ja kuude möödumisel surmast, kus peale roiskumisahtude kehal võib olla suuri hävitusi kərbsevastseist, mõnikord ka loomadest (rottide, koerte puremine, lindude nokkimine jne.). Niisugustel juhtudel on võimalik kindlaks määrata otsekohest surma põhjust vaid raskemate kehavigastuste puhul, näit. pealuu purustusel, resp. aju pigistusel verevalumi tagajärjel, kuna muud „kergemad“ toimingud püsivaid jälgi koolnule ei jäta. Nende asjaolude tõttu on meiegi materjalis 30 juhul (ligi 21%) otsene surmapõhjus jäänud selgitamatuks. — Peale tahtelise lapsetapmise ja surma sisemistel põhjustel võib vastsündinud ka juhuslikult surma saada n. n. „kukkumisünnituse“ puhul. Meie materjalis vastavaid juhtusid ei ole olnud, kuna sarnased seletused lapsetapjate poolt, mida avaldatakse mõnikord, objektiivsel uurimisel on osutunud mitte tõepõhjal seisvaks.

Iseenesest mõistetava nõudmisena, eriti ka lapsetapmise juhtudel, on kogu eeluurimis-materjali teatavaks tegemine arstile-eksperdile, kes siis põhjalikult läbi kaaludes need andmed ühes lahangul ilmsikstulnud asjaoludega püüab selgitada tõelist sündmustekäiku.

